

Aleksandar Fatić (prir.): *Denkformen (Oblici mišljenja)*. Povodom šezdeset godina života i rada prof. dr. sc. Dragana Jakovljevića, Nikšić – Beograd, Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta Nikšić, Donat graf, 2013, 413 str.

Kristina Polegubić
tinapolegubic@gmail.com

Povodom šezdesetog rođendana crnogorskog filozofa Dragana Jakovljevića objavljen je međunarodni zbornik s radovima iz područja društvenih i humanističkih znanosti. Aleksandar Fatić iz Instituta za međunarodnu politiku, koji je ujedno i uredio zbornik, u predgovoru je istaknuo da su dvadeset i četiri autora s uglednih europskih sveučilišta svojim sudjelovanjem u izradi ovog zbornika nastojali ukazati na doprinos profesora Jakovljevića u području suvremene filozofije, teorije spoznaje, filozofije znanosti i etike. Dragan Jakovljević rođen je u Kladovu 1953. godine, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu, dok je doktorske studije apsolvirao u Mannheimu. Redoviti je profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Crne Gore.

Povod za nastanak zbornika *Denkformen* je, kao što je već bilo rečeno, svojevrstan epistemološki *homage* sveučilišnom profesoru i filozofu Dragana Jakovljeviću od strane njegovih europskih i svjetskih kolega, no pravi uzrok se krije u kartezijanskoj ideji da je čovjek misleća supstancija te da upravo oblici mišljenja određuju njegov položaj u svijetu, uvjetuju njegovo samoodređenje te napokon, utječu na njegovo stvaralaštvo. Stoga je mišljenje, odnosno samosvijest, početak svake ljudske kreacije, dok za potpunu realizaciju čovjeka nedostaju detalji koji se kriju u oblicima duha. Zato i autori u ovom zborniku kao glavno čovjekovo pitanje nameću njegovu beskrajnu potragu za samim sobom, njegovo stalno izlaženje pred svijet i druge ljude te naposljetku, njegovo svakodnevno nastajanje. Čovjek je nenamireno biće, kaže Heidegger, »koje je uvijek *već*, svoje *Još-ne*«.

Upravo su se iz tog razloga autori u ovom zborniku odvažili provesti čovjekove oblike mišljenja kroz mnogobrojne obrasce znanstvenih disciplina kako bi ukazali na epistemološku i metodološku prednost svake filozofsko-znanstvene

multidisciplinarnosti, u odnosu na svaku zatvorenu, čistunačku ili nostalgичnu monodisciplinarnost. Također je važno istaknuti da se svi radovi objavljeni u ovom zborniku bave, ne onim manje značajnim, pedagoškim, populističkim i sličnim temama, nego onim najznačajnijim i otvorenim pitanjima suvremenog društva, filozofije i znanosti, i to u širokom rangu, od klasičnih teoretičara poput Charlesa Darwina, Jeremyia Benthama, Maxa Webera, Hansa Kelsena, Ludwiga Wittgensteina i drugih, do nama vremenski bližih Karla Poppera, Michaela Walzera, Pierrea Bourdieua i ostalih i od tako složenih i još uvijek kontroverznih pitanja dviju austrijskih škola – one ekonomske i one metodološke – do ne manje teških i kontroverznih političkih pitanja suvremenog svjetskog poretka.

Više od polovice zbornika *Denkformen* čine radovi relevantnih europskih i svjetskih autora, kao što su: Jürgen Mittelstraß (Konstanz): *Interesse der Philosophie an ihrer Geschichte*; Hans Albert (Heidelberg): *Order Without Dogma*; Dieter Birnbacher (Düsseldorf): *Vier Stolpersteine für den Konsequenzialismus – und wie man sie vermeidet*; Karl Acham (Graz): *Rationalitätsansprüche und ihre epistemologische Destabilisierung*; Reinhard Kleinknecht (Salzburg): *Begründungskonzeption von L. Nelson*; Hans J. Münk (Luzern): *Stellt uns die Synthetische Biologie vor neue Fragen?*; Miroslav Milović (Brasilia): *Politikas del Mesianismo*; Aleksandar Jokić (Portland): *Teorija pravednog rata u kontekstu unipolarnog sveta*; Friedrich Stadler (Wien): *Neurath, Hayek and Popper*; Ion Tănăsescu (Bucharest): *Das Problem der Beschreibung in Franz Brentanos deskriptiver Psychologie*; Igolf U. Dalferth (Zürich): *Interpreting Interpretation*; David Hyder (Ottawa): *Logicism and Atomism in Wittgenstein's Tractatus*; Gert Albert (Heidelberg): *Atomismus und Kollektivismus*; Dariusz Aleksandrowicz (Frankfurt-Oder): *Geist, Kultur, Text*; Volker Gadenne (Linz): *Verstehen von Situationen und die Struktur von Erklärungen*; Matthias Petzoldt (Leipzig): *Zur Frage nach der Rationalität von »Glauben«*; Christoph Böhr (Trier): *Die Lebensform des Pluralismus und der Anspruch des Absoluten*.

Drugu polovicu zbornika čine radovi najznačajnijih autora iz zemalja bivše Jugoslavije: Slovenije, Srbije, i Crne Gore – Jovan Babić (Beograd): *Utilitarizam i sloboda*; Aleksandar Fatić (Beograd): *Sympathy and Intentionality in Practical Philosophy: Scheler and Searle*; Milorad Stupar (Beograd): *Opravdavanje ljudskih prava*; Marko Škorić (Novi Sad): *Darvinizam kao konceptualna revolucija: problem kosmičke teleologije*; Dušan Vranjanac (Beograd): *Bentamovo shvatanje potpunog zakona*; Ratko R. Božović (Podgorica): *Kultura potreba, kulturni identitet i usaglašeni razvoj pravoslavne kulture*; Janez Juhant (Ljubljana): *Erziehung zur Selbständigkeit – der Weg zur Gemeinschaft*.

Samom tom činjenicom, ovaj se zbornik najkonkretnije i najuvjerljivije suprotstavlja inferiornom relativiziranju i sporadičnosti, koji su toliko rašireni u zemljama južno od Beča. Takav stav se najbolje očituje u odabranim temama zbornika koje upravo putem različitih oblika mišljenja ulaze u Benthamovu

analitičku filozofiju i njegovo poimanja potpunog zakona da bi transcendirale Searleove epistemološke nedoumice, potom kroz filozofiju kulture stavljajući u pitanje koleraciju mišljenja i kulturnog identiteta, sve do darvinističke revolucije i strukture znanstvenih revolucija Thomasa Kuhna, zatim je tu čitava plejada etičko-političkih pitanja, poput opravdanja ljudskih prava, teorije pravednog rata te odnosa utilitarizma i slobode, da bi se na koncu mišljenje vratilo misliocu te ga podsjetilo na njegovu trajnu nedovršenost i zadatak da smisao svog »tu-bitka« ne iscrpi u suvremenoj kulturi konzumerizma, nego da se otvori prema onostranosti. To se postiže njegovanjem etosa i nužnim zadiranjem u religiju.

Na kraju zbornika nalazi se posebno vrijedan prilog – odabrana bibliografija profesora Dragana Jakovljevića. U prilogu su popisane njegove knjige, prilozi zbornicima, mnogobrojni članci u časopisima, diskusijski prilozi, recenzije i priređivački rad. Uz također značajan predgovor uređivača Aleksandra Fatića, ta dva priloga pružaju sveobuhvatne, objektivne i detaljne informacije o profesionalnom, filozofsko-znanstvenom i životnom profilu slavljenika Dragana Jakovljevića. Oni nam Dragana Jakovljevića predočuju kao jednog od malobrojnih profesora Sveučilišta Crne Gore koji svojim filozofskim etosom, živom radoznalošću te otvorenošću prema aktualnim temama, premošćuje nepodnošljivu lakoću kritičnosti i relativizma koja je zavládala u glavama svjetskih i europskih mislilaca. Oni također jasno, kompetentno i detaljno definiraju, inače izuzetno kompleksno, složeno i zahtjevno područje najuže profesionalne kompetencije Dragana Jakovljevića – epistemologiju, filozofiju znanosti, hermeneutiku, teorijsku i primijenjenu etiku te filozofiju religije.